

Export i allmänhetens intresse

– Tjänsteföretagens möjligheter
i en globaliserad värld

”Med andra ord, de snabbast växande branscherna – sysselsättningsmässigt – är nästan alla förknippade med olika typer av tjänster.”

ur statliga Verket för näringslivsutvecklings årsbok, 2006

Kan vi göra dig en tjänst?

Fler än fyra av tio arbetar inom den privata tjänstenäringen. 330 000 fler sedan 1993, under en period då den totala sysselsättningen endast ökade med 250 000 svenskar. Den privata tjänstenäringen svarar för en fjärdedel av exporten, två tredjedelar av näringslivets produktion och hälften av Sveriges BNP. Fyra av fem nystarter är tjänsteföretag. Tjänstesektorns betydelse för Sveriges framtida välbefinnande, välfärd och arbetstillfällen kan inte överskattas.

Vad är då en tjänst? Den kan vara lite svårfångad. Vid jämförelse med en bil, ett kullager eller en dator du får levererat i en pappkartong framstår tjänsten som lättflyktig. En av tjänstens karaktärsdrag är just att den är omedelbar. Ofta personalintensiv och specialiserad. Går inte att lagra eller massproducera. Den är individuell. Unik. Detta kräver att tjänsten betraktas ur ett nytt perspektiv; både som del av ekonomin i stort och som avgörande för hur framtidens arbetsmarknad organiseras.

Almega organiserar och företräder landets tjänsteföretag. Vi vill att tjänsten får den uppmärksamhet den förtjänar. Som byggare av det svenska välbefinnandet. Som utvecklare av den gemensamma sektorn. Som skapare av framtidens företag och jobb.

Tjänsteföretagen erbjuder Sverige möjligheten att bli ett bättre och rikare land att leva i. Men det kräver ett nytt perspektiv; med målet att omvandla Sverige till en ständigt växande tjänsteekonomi och modet att ta de nödvändiga politiska beslut som krävs för att bereda vägen för nästa generation av svenska företagsuccéer.

Till er tjänst!

Jonas Milton, vd

Ulf Lindberg, näringspolitisk chef

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	7
2	Sverige är ett tjänstesamhälle	8
	2.1 Sveriges ekonomiska utveckling under olika epoker	9
	2.2 Tjänstesektorn idag	9
3	Mångfald är en drivande kraft	10
	3.1 Valfriheten i Sverige	11
	3.2 Valfrihet och kvalitet	13
4	Utvecklingen av nya företag inom vård, skola och omsorg	14
	4.1 Nödvändiga förändringar	14
5	Vikten av en stark hemmamarknad	16
	5.1 Kunskap som exportkälla	16
	5.2 Internationaliseringen inom vård, skola och omsorg	17
	5.3 En självklarhet för få – en möjlighet för många	17
6	Välfärdsföretagens exportmöjligheter	19
	6.1 Välfärdsföretag som exportkälla	19
	6.2 Viktiga offentligt-privata utvecklingsblock	20
	6.3 Vad säger andra?	20
7	Almegas förslag för ökad export av välfärdstjänster	21
8	Källförteckning	23

Förord

Opinionsbildare, analytiker och sakkunniga tävlar om att framhålla tjänstesektorns avgörande betydelse för Sveriges ekonomiska tillväxt. Som framtida exportföretag med stor potential pekas företag som erbjuder välfärdstjänster ut.

Men de drivkrafter som bygger landets välstånd tillåts ändå inte prägla framtiden för offentliga servicen inom vård, skola och omsorg. Istället för att bygga morgondagens exportsuccéer på en stark och effektivt organiserad gemensam sektor går betydande möjligheter förlorade.

Sverige behöver en livligare debatt om hur ett ökat inslag av privata tjänsteföretag inom den offentliga servicen kan bistå i att medborgaren – kunden – får mer inflytande över sin tillvaro och bättre kvalitet på det som efterfrågas till ett lägre pris. En sådan utveckling skulle kunna grundlägga ett ökat tjänsteföretagande med inriktning på export av svenska välfärdslösningar.

Almega tror att ett utnyttjande av potentialen i välfärdsproduktionen skulle kunna öppna för ett ökat nyföretagande med fokus på välfärdsproduktion i andra länder. Men detta förutsätter en näringspolitik som tar fasta på tjänsteföretagens stora potential och som öppnar för nya perspektiv på hur efterfrågade gemensamt finansierade välfärdstjänster kan utvecklas av privata aktörer. Det skulle vara en bra affär för Sverige.

Trevlig läsning.

Jonas Milton, vd

Ulf Lindberg, näringspolitisk chef

1 Sammanfattning

Sverige är idag ett utpräglat tjänstesamhälle. Fyra av fem nya företag som startas är tjänsteföretag och cirka 80 procent av den verksamma befolkningen arbetar med tjänster och tjänsteproduktion. Utvecklingen av tjänstesektorn har sin grund i strukturförändringar av ekonomi, globalisering och ökad handel. Tjänstesektorns del av den svenska exporten ökar årligen och nya tjänstenäringsarter fortsätter att växa fram.

För att öka medborgarnas valfrihet och effektiviteten inom vård, skola och omsorg skedde ett antal politiska reformer i början på 1990-talet, vilket har resulterat i en framväxt av privata entreprenörer inom svensk välfärdsproduktion. Konkurrensen har ökat effektiviteten och drivit på utvecklingen av nya välfärdslösningar.

Nya företag inom skola, vård och omsorg har startats och skapat en mångfald av aktörer där medborgarens olika behov har stått i centrum. En ökad kvalitet och effektivitet i samband med nya idéer och ambitioner har präglat denna utveckling.

Utsikterna för svensk export av välfärdstjänster är goda, men förutsättningarna behöver förbättras. Konkurrens på lika villkor i offentligt finansierade verksamheter ökar mångfalden och därmed valfriheten i Sverige och lägger grunden för en internationalisering av svenska välfärdsföretag. Det finns goda möjligheter att kommersialisera och exportera denna kunskap.

Genom att följa den svenska utvecklingen till ett tjänstesamhälle med en ökad valfrihet och mångfald inom den svenska välfärdssektorn kan en ny och viktig tjänstenäring bidra till den svenska tillväxten.

2 Sverige är ett tjänstesamhälle

Idag finns nästan tre av fyra förvärvsarbetande inom tjänstesektorn. Därtill kommer att ungefär hälften av de industrisysselsatta snarare arbetar med tjänsteproduktion än ren tillverkning. Detta betyder att cirka 80 procent arbetar med tjänster och tjänsteproduktion.

Sedan 80-talet är det den privata tjänstesektorn som växer snabbast. Det är där huvuddelen av nya företag skapas. Mellan 1993 och 2002 ökade sysselsättningen i den privata tjänstesektorn med 500 000 personer. På den övriga arbetsmarknaden skedde en minskning på 200 000 personer.¹ Framväxten av tjänstesamhället är inte något unikt för Sverige – det är något som präglar alla utvecklade ekonomier. Tjänsternas ökade betydelse gäller även den internationella handeln, där tjänster idag utgör knappa 25 procent av världshandeln.

Trots att den privata tjänstesektorn står för drygt 40 procent av den svenska sysselsättningen har det politiska engagemanget saknats. Den nationella och internationella statistiken för tjänstesektorn är bristfällig i jämförelse med statistiken för jordbruk och industri. Okunskapen om tjänstesektorn har praktiska konsekvenser. I flera avseenden drabbar de politiska regelverken de företag som producerar tjänster hårdare än de företag som tillverkar varor. Detta hade sannolikt inte varit möjligt om det hade funnits en ökad insikt om att Sverige är ett tjänstesamhälle och att villkoren för tjänsteföretagarna är helt avgörande för Sveriges ekonomiska framtid.

Detta motstånd är något som framförallt präglar områdena vård, skola och omsorg. Dessa var länge skyddade av offentliga monopol där privata entreprenörer var helt utestängda. Idag lever mycket av denna organisering kvar även om utvecklingen av andra alternativ gått framåt under de senaste tio åren.

¹ A, Johnson, 2003.

2.1 Sveriges ekonomiska utveckling under olika epoker

- **Jordbrukssamhället:** Före 1850 var 80 procent av befolkningen verksam i jordbrukssektorn medan industrisektorn och tjänstesektorn omfattade vardera 10 procent.
- **Industrialiseringen:** Under perioden 1850 - 1960 växte industri och tjänster nästan lika snabbt och vardera sektorn sysselsatte 1960 drygt 40 procent av arbetskraften. Industri- och tjänstesektorerna passerade på 1930-talet jordbruket vad gällde antalet förvärvsarbetande.
- **Tjänstesamhället:** På 1960-talet började industrins andel av ekonomin minska. Trots minskad industrissysselsättning har industriproduktionen dock fortsatt växa. Tjänstesektorn har sedan slutet av 1960-talet sysselsatt mer än hälften av arbetskraften.²

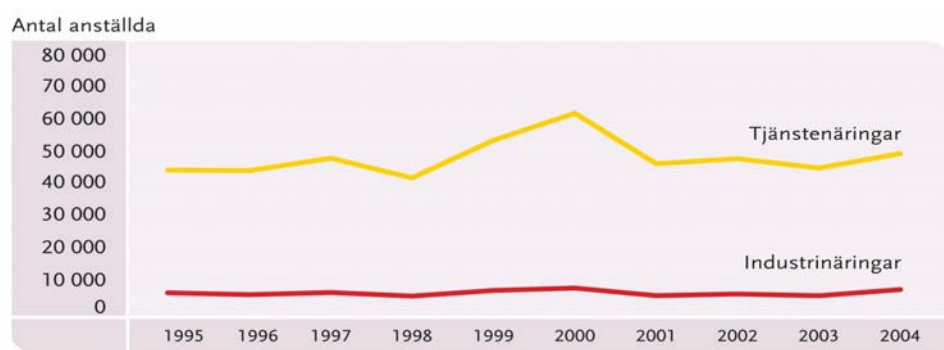
- Jordbrukssektorn utgörs av jord- och skogsbruk samt fiske.
- Industrisektorn utgörs av gruvor, mineralutvinning, tillverkningsindustri, byggverksamhet, energi, vatten och avfall.
- Tjänstesektorn består av all annan produktion.

2.2 Tjänstesektorn idag

Inom EU utgör tjänstesektorn ungefär två tredjedelar av ekonomin, både vad gäller sysselsättning och BNP. Sverige avviker inte från andra utvecklade ekonomier då det gäller tjänstesektorns totala storlek.

Sverige skiljer sig i ett par avseenden om man ser till tjänstesektorns struktur. Sverige har en ovanligt stor offentlig sektor. Nästan hälften av den svenska tjänstesektorn är offentlig, vilket är betydligt mer än i de flesta andra länder.

Bild 1. Antalet anställda i nya företag.³

KÄLLA: ITPS

² A, Johnson, 2003.

³ Svenskt Näringsliv, 2005.

3 Mångfald är en drivande kraft

Mångfald är en drivande kraft för framväxten av nya företag och nödvändigt för att skapa konkurrens inom den svenska välfärden. Konkurrens stärker kvaliteten, ökar effektiviteten och driver utvecklingen. Den ökade mångfalden inom välfärdsektorn är ett resultat av att offentliga monopol bröts upp i början på 90-talet. Detta har lett till att företag har kunnat etablera sig på nya marknader.

Företagen medverkar till nya innovationer och alternativ till offentligt drivna verksamheter inom välfärdsektorn och sätter brukaren i centrum. Genom att erbjuda valfrihet för medborgaren att själv kunna välja mellan olika välfärdsalternativ öppnar politiken för en ökad mångfald. Detta ger en större individuell anpassning inom dessa områden där alla människors unika behov utgör en möjlighet för välfärdens aktörer, istället för en utgift för den offentliga finansieringen.

Medborgarnas möjlighet att byta leverantör tvingar kontinuerligt producenterna att utveckla sin service. Nya idéer får större utrymme, samtidigt som specialisering och innovation får en tydligare prislapp.

Idag är det som är mest personligt inte valbart. Det som berör individen mest har den inte inflytande över. Det borde vara en självklarhet att kunna erbjuda olika tjänster efter olika personers unika behov, framförallt inom skola, vård och omsorg. Det som hos vissa uppfattas som stötande är att privata företag etablerar sig på en tidigare helt offentlig marknad och att företagen är offentligt finansierade. Detta har sin grund i bibehållandet av ett system som inte ska segregera samhället genom stora prisdifferenser på välfärdstjänster,

De som värjer sig mot denna utveckling och som vill hindra framväxten av nya aktörer på välfärdsmarknaden hävdar ofta att det är fel att ta ut vinst i verksamheter som är statligt finansierade. Möjligheten till vinst är det som driver företag i konkurrens att organisera, effektivisera och utveckla arbetet så mycket som möjligt och samtidigt höja kvaliteten, något som framförallt gynnar den enskilde medborgaren.

Konkurrensen är en garant för att kvaliteten står i centrum för att erbjuda konsumenter det de vill ha, vilket även driver på utvecklingen av såväl de privata som de offentligt drivna verksamheterna.

3.1 Valfriheten i Sverige

I början av 90-talet öppnades möjligheten för nya entreprenörer att starta verksamhet inom välfärdsmarknaden. Det kunde ske till följd av en rad politiska reformer, där målsättningen var bättre kvalitet, effektivitet och en ökad valfrihet för medborgaren att själv välja sin utförare.

Sedan dess har det skett en kraftig ökning av nya välfärdsföretag, men rätten att välja utförare innebär fortfarande inte valfrihet för alla. I många kommuner finns det fortfarande inte alternativ till den offentligt bedrivna skolan, vården eller omsorgen. Möjligheten att själv välja skiljer sig beroende på var du bor i Sverige, vilket i sin tur i många fall beror på kommunernas benägenhet att öppna upp för privata alternativ.

Almega vill se en stabilisering av välfärdsmarknaden. Regelverk och finansieringsstruktur måste vara avsedd att stå sig över tid och ha som underliggande mål att höja kvaliteten inom välfärdsområdet. Fler entreprenörer som intresserar sig för att utveckla sina färdigheter påskyndar en sådan utveckling. Därför är det viktigt att inte förtäckta hinder eller motvillig byråkrati får kvarstå i branscher med stor tillväxtpotential.

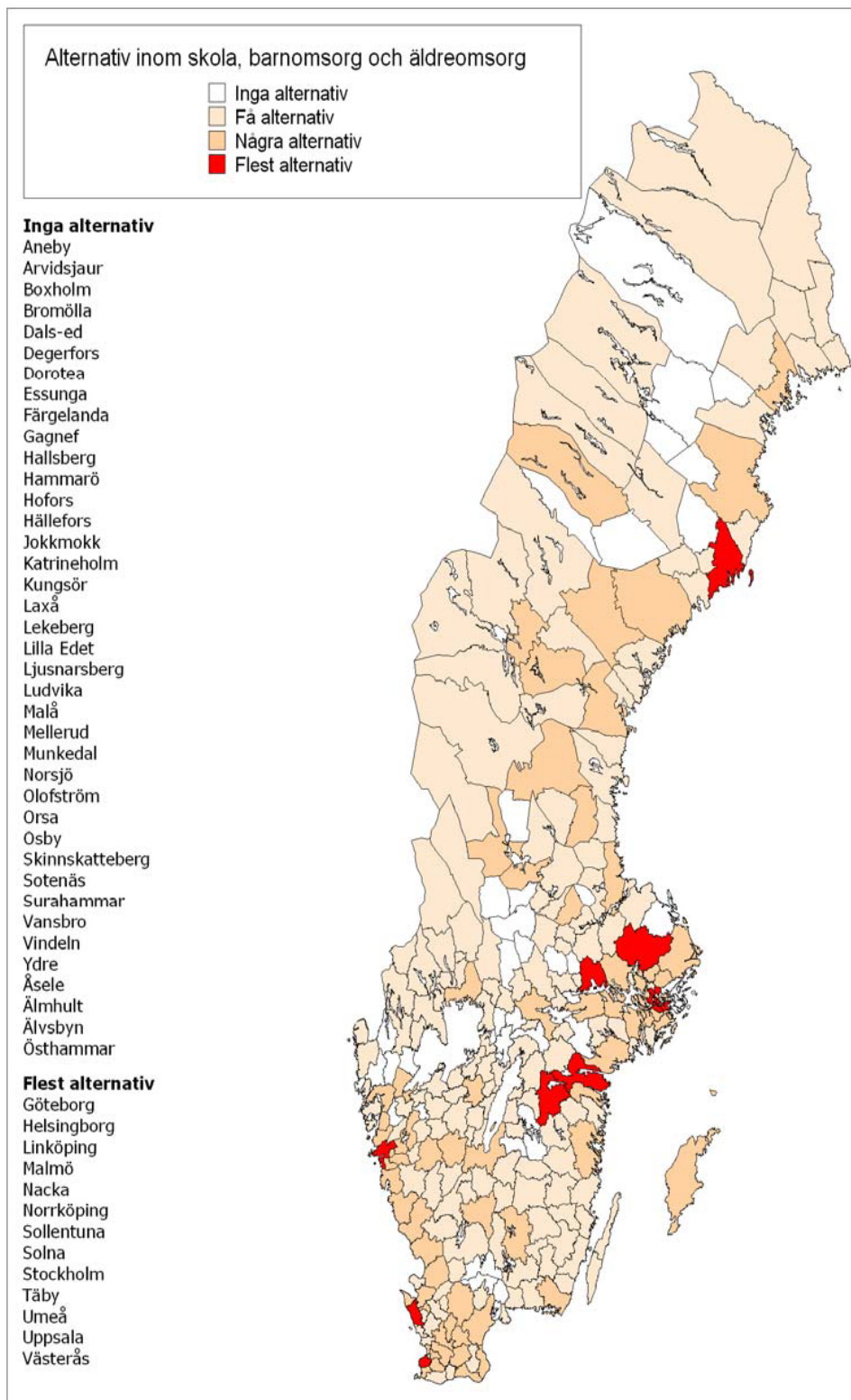
Det fordras ett tydligare regelverk och en utvecklad lagstiftning kring vad valfrihet är och hur medborgaren kan hävda sin rätt att både etablera sig som företagare och kräva sin rätt som nyttjare. Förtydligande av terminologi och begrepp skulle leda till ett mer enhetligt användande och förtydliga beståndsdelarna i ett fungerande valfrihetssystem. Ett sammanhållet regelverk på området skulle leda till en utjämning av de geografiska skillnaderna och förstärka medborgarnas makt.

Almega gjorde i maj 2005 en kartläggning av alternativen inom skola, barn- och äldreomsorg där uppgifterna bygger på svar lämnade från respektive kommun. Kartläggningen visar tydligt skillnaderna i valfrihet mellan olika kommuner.

År 2000 var antalet kommuner utan några som helst alternativ till den kommunala välfärdsproduktionen inom vård, skola och omsorg 41 stycken av de 290 kommunerna. 2005 är de 39.⁴

⁴ *Det är väl ett fritt land? – om en valfrihetsrevolution i motvind, Almega, 2005.*

Bild 2. Alternativ inom skola, barnomsorg och äldreomsorg.⁵

⁵ "Det är väl ett fritt land? – om en valfrihetsrevolution i motvind", Almega, 2005.

Så länge politisk turbulens får prägla välfärdsmarknaden förblir den osäker. Det inbjuder inte till nya satsningar eller att dagens offentligt anställda eftersträvar avknoppningar från sitt eget offentliga kompetensområde. Istället behövs fasta spelregler och en stabil hemmamarknad för att skapa goda förutsättningar för en ökad export av svenska välfärdstjänster.

3.2 Valfrihet och kvalitet

Det finns ett betydande intresse för en utveckling av den svenska valfriheten inom välfärden och att valfrihet uppskattas och efterfrågas i Sverige. År 2005 lät Almega opinionsmätningföretaget Temo genomföra en undersökning för att få reda på hur svenskar ser på valfrihet i välfärden. Frågan som ställdes löd:

”Hur viktigt tycker du det är att man ska kunna välja mellan både privata alternativ och offentligt driven verksamhet när det gäller olika former av vård, skola och omsorg, när all verksamhet betalas av skattemedel?”

78 procent svarade att det var viktigt. I en följdfråga svarade hela 86 procent att deras inflytande över den skattefinansierade vården, skolan och omsorgen idag var litet.⁶

Den positiva inställningen till valfriheten stämmer överens med den ökade kvalitet som uppvisas genom öppnandet av välfärdssektorn. Medborgarna blir de stora vinnarna genom valfrihet och möjligheten att ställa krav i rollen som både beställare och brukare. En undersökning gjord av Svenskt Kvalitetsindex 2005 visar att svenska medborgare generellt är nöjda med kvaliteten inom både skola, vård och omsorg och att de privata alternativen får de bästa omdömena.⁷

Privata välfärdsföretags inträde inom välfärdssektorn har också visat sig förbättra den totala kvaliteten inom välfärdssektorn. Detta får bland annat stöd i socialstyrelsens lägesbeskrivning av konkurrensen inom äldreomsorgen från 2004. Konkurrensutsättning kan enligt den lägesbeskrivningen ha bidragit till att kvalitetsmedvetandet ökat i verksamheterna och i äldreomsorgen som helhet.⁸

⁶ Välfärd och valfrihet mellan 9 och 12 maj, Temo, 2005

⁷ <http://www.kvalitetsindex.se>

⁸ Socialstyrelsen, 2004.

4 Utvecklingen av nya företag inom vård, skola och omsorg

I Sverige startas det idag för få nya företag. Problemen gällande nyföretagande är inget undantag i välfärdsektorn. Välfärdsföretag är beroende av politisk styrning. Den offentliga sektorn dominerar fortfarande stort inom välfärdssektorn. Stat, kommun och landsting är de klart största arbetsgivarna men en förändring har skett och under de senaste 10 åren har utvecklingen av privata aktörer ökat kraftigt.

Det finns cirka 10 000 företagare inom vård och omsorg och 3 000 inom utbildning och forskning. Andelen av barnomsorgen som drivs i enskild regi är 14 procent och 10 procent av landstingets sjukvård bedrivs av privata aktörer. Ökningen följer samma mönster på skolområdet. Läsåret 04/05 fanns det 575 fristående grundskolor där andelen av grundskoleeleverna utgör sju procent. Andelen gymnasieelever som gick i en friskola var under samma period 12 procent.⁹

4.1 Nödvändiga förändringar

Almega framhåller några förslag som är grundläggande för att detta ska bli realitet och som betyder mycket för utvecklingen av företag inom vård, skola och omsorg.

- **Konkurrens på lika villkor i offentligt finansierad verksamhet**

Privata aktörer ska ha möjlighet att lägga anbud på all offentlig verksamhet, förutom myndighetsutövning. Reformera Lagen om offentlig upphandling och inför marknadsskadeavgift, talerätt för organisationer och en rådgivande överklagansnämnd. Gör Konkurrensverket till ansvarig myndighet för övervakning och kontroll av den offentliga marknadens aktörer.

- **Valfrihet är hörnstenen i modernisering av den svenska välfärden**

Inför ett nationellt ersättningssystem inom friskola, barn- och äldreomsorg för att ge fler entreprenörer rätt förutsättningar att utveckla och komplettera den svenska välfärden. Inför också informationsplikt och en öppen kvalitetsredovisning för alla välfärdstjänster.

⁹ Företagens kompetensbehov, Svenskt Näringsliv och KK-stiftelsen, 2006.

- **Säg ja till ett fungerande tjänstedirektiv**

Att införa ett tjänstedirektiv är ett första steg mot en gemensam europeisk lagstiftning för att avlägsna de hinder som finns för växande tjänsteföretag. Det måste skapas en fungerande tjänstehandel som omfattar alla sektorer och marknadsaktörer.¹⁰

De ovanstående förslagen skulle skapa bättre förutsättningar för svensk välfärdsexport. Använd tjänsteföretagens och den offentliga sektorns samlade kompetens som bas för att bygga framtidens exportsuccéer. Avknoppningar och ökad integration mellan offentlig sektor och nyskapande välfärdsentreprenörer kan med rätt förutsättningar öppna för en stark export och skapa synergieffekter för fler tjänstenäringsar såsom arkitekter, IT-leverantörer och säkerhet.

¹⁰ *Öppna för Sveriges framtid, Almega, 2006*

5 Vikten av en stark hemmamarknad

Tjänstesektorns betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling ökar. Att göra behoven inom den offentligt finansierade välfärden till motorn i framtidens tjänsteekonomi är en framåtsyftande reform av svensk näringspolitik och svensk välfärdspolitik.

5.1 Kunskap som exportkälla

Branscher som verkar inom det svenska välfärdsystemet skiljer sig åt från andra tjänstenäringsar. Framst för att verksamheterna är offentligt finansierade samt att det finns ett övergripande mål i att först och främst leverera välfärd till medborgarna. Det finns inget som säger att det inte går att kombinera detta med en utveckling där fler aktörer kan komma till sin rätt och driva utvecklingen framåt.

Export av välfärdstjänster är idag ett litet område både i Sverige och i övriga Europa, men en förändring är på väg. Att förmedla kunskap är en tjänst som kan säljas på samma sätt som en vara. Det handlar därför om att tillvarata den kunskap som både privata och offentliga välfärdsproducenter har och låta företag leverera den till länder som befinner sig i en uppbyggnadsfas eller saknar expertkompetens inom olika områden. Det gäller att på ett effektivt sätt utöka samarbeten mellan offentlig och privat produktion och utnyttja kompetensen från specialister i en redan upparbetad infrastruktur. Låt fler parter vara med och utföra välfärdstjänsterna och sporra varandra till fortsatt utveckling.

För att underlätta en sådan utveckling krävs information och forskning om exportmöjligheterna men framförallt en trygg och stark hemmamarknad för de svenska välfärdsföretagen. I Östeuropa växer efterfrågan snabbt på erfarenhet och kunskap inom välfärdsområdet enligt Exportrådet.¹¹ Det gäller att utnyttja denna exportmöjlighet och därmed ta chansen att gå i täten för nya exportområden.

¹¹ Exportrådet, 2006.

5.2 Internationaliseringen inom vård, skola och omsorg

Sverige har ett antal tjänsteföretag som expanderat sin affärsverksamhet inom välfärdsproduktionen utanför landets gränser. Cambio Healthcare Systems levererar vårdadministrativa system för hälso- och sjukvården med hjälp av lösningar genom IT. Företaget är förutom i Sverige sedan några år tillbaka även verksamma i Danmark, Färöarna och Storbritannien.¹²

Ett annat exempel är Capio som är ett av Europas ledande sjukvårdsföretag med verksamheter i Sverige, Norge, Danmark, Finland, Storbritannien, Spanien, Frankrike och Schweiz.¹³ Ultra Education utvecklar, marknadsför, säljer och genomför förberedande- och yrkesinriktade utbildningar i hela Sverige och har också startat skolverksamheter i Norge, Spanien och Indien.¹⁴

Attendo Care är ett exempel på ett svenskt äldreomsorgsföretag som erbjuder, vård, omsorg och service till äldre och funktionshindrade. Företaget har en stark hemmamarknad men har också etablerat sig i Norge och Danmark.¹⁵ Dessa företag är bara några exempel på företag inom välfärdssektorn som växt sig starka i Sverige och sedan expanderat till utländska marknader.

5.3 En självklarhet för få – en möjlighet för många

Utifrån de företag som nämnts går det att dra några slutsatser. Den gemensamma nämnaren är att respektive företag har kunnat växa och utvecklas i Sverige innan etableringarna utomlands har tagit vid. För några av Sveriges största välfärdsföretag har detta varit en nödvändighet. Men att exportera tjänster och sprida kunnandet till andra länder är en självklarhet för några få men en möjlighet för många.

Globaliseringen har öppnat upp för en ökad tjänstehandel mellan länder och i den vågen följer även handel inom välfärdstjänster. Inom områden som exempelvis sjukvård där svenska företag ligger långt fram i kunnande och kvalitet finns det stor potential för export för samtliga företag.

¹² <http://www.cambio.se>

¹³ <http://www.capio.se>

¹⁴ <http://www.ultra.se>

¹⁵ <http://www.attendo.se>

Inom flera europeiska länder, däribland de nordiska, går utvecklingen mot en mångfald av aktörer inom välfärdsområdet. Detta öppnar upp för en internationell konkurrens i ett område som tidigare endast varit en nationell angelägenhet. Det skapar möjligheter men innebär också att utländska företag kan etablera sig i Sverige. Genom att vara tidigt ute med att stödja svenska företag har Sverige mycket att tjäna på en internationell handel av välfärdstjänster.

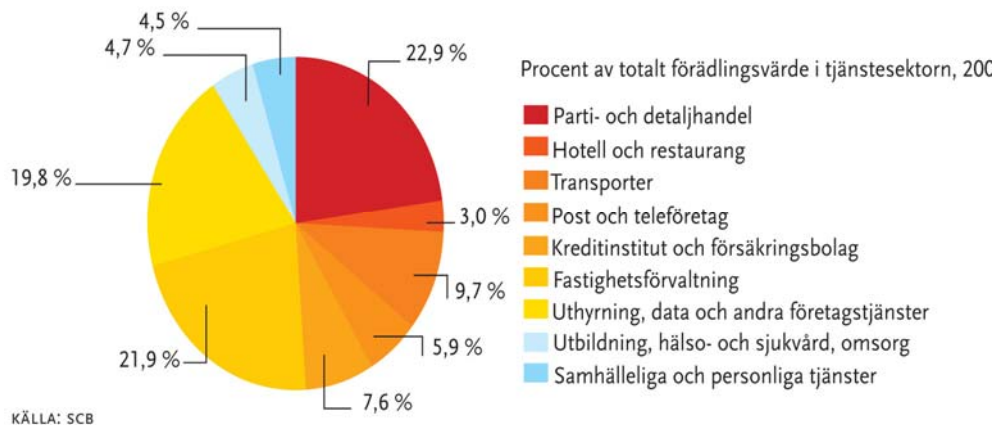
En ur ett internationellt perspektiv omfattande offentlig sektor kan rätt använd fungera som god grund för vidareutveckling av samlad kompetens och erfarenheter av välfärdsproduktion. Genom avknoppningar eller nystarter kan fler företag med inriktning på tjänste – och välfärdsproduktion utvecklas ur redan existerande offentlig produktion och fortsätta stärka den svenska tjänsteekonomin. Det samlade kunnandet inom välfärdsområdena kombinerat med privat kapital kan vara början till nästa generation svenska exportföretag.

6 Välfärdsföretagens exportmöjligheter

Svensk tjänsteexport har lyckats hävda sig väl på den internationella tjänstemarknaden och sedan 1995 har tjänsteexporten ökat med i genomsnitt 9 procent per år, vilket är en högre ökningstakt än varuexportens 6 procent. Från 1995 har tjänsteexportens andel av Sveriges totala export växt från 18 procent till 25 procent.

I fjol ökade tjänsteexporten med drygt 12 procent och en fortsatt men dämpad ökning väntas för de kommande två åren. Tjänsteexporten bidrar med nästan 1/3 till den totala exportökningen.¹⁶

Bild 4. Tjänstesektorn uppdelning 2004.¹⁷

6.1 Välfärdsföretag som exportkälla

Välfärdsföretagen har stor utvecklingspotential både att växa inom Sverige och utomlands. Största hindret till en ökad export av välfärdstjänster är att det finns för få välfärdsföretag i Sverige.

De flesta välfärdsföretag idag är småföretag. Endast en liten del har än så länge sökt sig till marknader utanför Sveriges gränser. Nya välfärdsföretag behövs i alla former och på alla nivåer för att skapa bästa möjliga förutsättningar för den svenska tillväxten och öka kvaliteten inom välfärdsområdet. Välfärdsföretag skapar också möjlighet för andra företag att växa och ta del av verksamheten. Export av välfärdstjänster bygger ofta på ett samarbete eller följs av en efterfrågan på andra tjänster och produkter. Det skapar synergieffekter som är viktiga för hela exportmarknaden. Att välfärdsföretag utgör en liten del av tjänstesektorn och exporterande företag bör ses som en outnyttjad resurs i Sverige.

¹⁶ Månadens konjunkturbild, april, Almega 2006

¹⁷ "Fakta om Sveriges ekonomi 2005", Svenskt Näringsliv, 2005

6.2 Viktiga offentligt-privata utvecklingsblock

I den svenska välfärden finns ett stort kunnande och personal med hög kompetens. Sverige har också god kunskap inom forskning, utveckling och teknik inom välfärdsområdet.

Möjligheterna att utnyttja dessa konkurrensfördelar är stora men det måste ske genom samverkan inom vården, skolan och omsorgen. Det behövs nya perspektiv på hur en effektiv välfärdsproduktion kan komma till stånd från politiskt håll. Möjligheterna måste lyftas fram och diskuteras för att påskynda utvecklingen.

En positiv expansion av de svenska välfärdsföretagen bygger på en ökad satsning och öppenhet mot privat bedrivna verksamheter och konkurrens på lika villkor. Flera svenska stora exportindustrier har byggts upp genom offentliga beställare som t.ex. Asea – Vattenfall, Ericsson – Televerket och AGA – Lotsverket.¹⁸ Genom en ändrad inställning till privata aktörer i tjänstesektorn kan välfärdsföretag utvecklas i samverkan med offentlig sektor och lägga grunden för en växande tjänsteexport av svensk välfärd.

6.3 Vad säger andra?

Välfärdsektorns möjligheter lyfts från flera olika håll. Enligt Nutek finns det stora exportmöjligheter om gamla traditionella värderingar kan åsidosättas och internationaliseringen av vård, skola och omsorg kan ta fart på allvar.¹⁹ LO anser att det finns ett behov av att nyttja potentialen för kommersialisering inom vård, skola och omsorg både inom den privata och den offentliga sektorn.²⁰

Exportrådet bekräftar att exportmöjligheterna för svenska tjänsteföretag är mycket goda och framhäver bland annat grannländerna i öst som en av de exportmarknader där efterfrågan är som störst. Problemet är att den svenska exporten är för beroende av stora svenska företag och det behövs enligt exportrådet en ökad strävan efter att leta sig till marknader utanför Sverige även för små och medelstora företag. Välfärdstjänster är enligt exportrådet ett av de områden som förväntas öka sin exportandel.²¹

Att öppna upp för exporten inom välfärdstjänster handlar inte bara om att ändra regelverk och skapa en stark hemmamarknad. Minst lika viktigt är att nå ut till media, opinionsbildare och politiker för att synliggöra potentialen för välfärdsföretagen och för den svenska ekonomin.

18 *Företagens kompetensbehov, Svenskt Näringsliv och KK-stiftelsen, 2006*

19 *Årsbok -06, Nutek, 2006*

20 *Vägar till nya jobb, Landstingsorganisationen i Sverige, 2006*

21 *Exportrådet, 2006.*

7 Almegas förslag för ökad export av välfärdstjänster

Om Sverige ska kunna dra kommersiell nytta av decennier av utbyggnad och ackumulerad kompetens av hur offentlig välfärdsproduktion organiseras är en satsning på ökad tjänsteexport av välfärd nästa naturliga steg.

En begränsad hemmamarknad förutsätter en inventering av andra tänkbara konsumenter av svenskproducerad välfärd. Nya marknader och nya kunder växer fram i takt med att alla världens utvecklade ekonomier får en ökad efterfrågan på effektiva lösningar för att tillgodose sina medborgares växande behov av sjukvård, omsorg och hög livskvalitet efter ett avslutat yrkesliv.

En ur ett historiskt perspektiv hittills till antalet och räknat i köpkraft öoöverträffad generation är på väg att lämna arbetslivet för en aktiv ålderdom. Utöver de demografiska aspekterna, lika för stora delar av världens utvecklade ekonomier, finns även en snabbt ökande öppenhet för att konsumera vård och omsorg i annat land än i hemlandet. En helt ny typ av marknad för välfärdsturism är på väg att växa fram, och Sverige har goda möjligheter att utveckla offentlig välfärdsservice på detta område.

De svenska tjänsteföretagen kan bli en naturlig partner i en riktad näringspolitisk satsning på att bygga ut den service som erbjuds svenska välfärdsconsumenter genom att bredda utbudet av tjänster även till stater, företag och människor från andra länder. För att föra in detta perspektiv på välfärdsproduktion, från ett nödvändigt ont till en stark konkurrensfördel i en global ekonomi där kraven på mer och bättre välfärd ständigt ökar.

- **Kartlägg marknadspotentialen för svensk välfärdsproduktion**

Inled studier av omvärldens välfärdssystem och produktionsmetoder för att få ett mått på hur effektiv den svenska är. Gör marknadsanalyser på potential och marknadsöppning i vår omvärld. Inventera nationella skillnader och isolera framgångsexempel inom privat och offentlig framställning av välfärdstjänster för att bygga upp kunskap och kompetens om den svenska välfärdsmodellens konkurrenskraft.

- **Ge Exportrådet riktat stöd för ökad export av välfärdstjänster**

Använd upparbetade nätverk för främjandet av svensk export för att identifiera potentialen i ökad försäljning av välfärdstjänster. Låt Exportrådet, i samarbete med Näringsdepartementet, tjänsteföretag och berörda parter på arbetsmarknaden satsa mer på att etablera tätare kundkontakt på framtida potentiella marknader och på att skapa en svensk samsyn kring hur inhemsk välfärdsproduktion kan breddas och effektiviseras för att både öka kvalitet och utbud för svenska medborgare samtidigt som nya konsumenter blir en naturlig del av en växande välfärdssektor.

- **Stöd framväxten av nya entreprenörer i offentlig sektor**

Ska offentlig sektors produktion av välfärdstjänster bli innovationsdriven, i ständig förändring efter de tjänster som medborgarna efterfrågar, måste nya välfärdsentreprenörer välkomnas. Både i form av rent kommersiell tjänsteframställning av företag och genom avknoppningar av existerande kompetens inom den offentliga produktionen av välfärd. Etablera breda entreprenörsprogram för offentliganställda. Ge s.k. avknoppning från offentlig sektor konsultstöd i den inledanden fasen. Stärk upphandlingskompetensen i offentlig sektors upphandlande enheter.

8 Källförteckning

Artiklar

- Dagens Industri ”*Var tredje ung svensk utan jobb*” 2006-04-10
- Dagens Nyheter ”*Globaliseringen är närmare än vi tror*” 2005-10-30
- Realtid.se ”*Cambio erövrar Frankrike – och Kina*” 2006-02-17
- Svenska Dagbladet ”*Omsorg ger nya exportchanser*” 2006-04-18

Bilder

- Bild 1. ”*Fakta om Sveriges ekonomi 2005*”, Svenskt Näringsliv, 2005.
- Bild 2. ”*Det är väl ett fritt land? – om en valfrihetsrevolution i motvind*”, Almega, 2005.
- Bild 3. ”*Fakta om Sveriges ekonomi 2005*”, Svenskt Näringsliv, 2005
- Bild 4. ”*Fakta om Sveriges ekonomi 2005*”, Svenskt Näringsliv, 2005
- Bild 5. ”*Fakta om Sveriges ekonomi 2005*”, Svenskt Näringsliv, 2005

Böcker/Rapporter

- *Det är väl ett fritt land? – om en valfrihetsrevolution i motvind*, Almega, 2005.
- *Om de nya förutsättningarna för näringslivets utveckling*, Framtidens Näringsliv, 2006.
- *Företagens kompetensbehov – en utmaning för Sverige*, Svenskt Näringsliv och KK-stiftelsen, 2006.
- *Hur kan Sverige stärka konkurrenskraften inom IKT?*, Göran Marklund, ITPS, 2006.
- *Konkurrensutsättningen inom äldreomsorgen*, Socialstyrelsen, 2004.
- *Servicemonopolen och den nya tillväxten - 90-talets utmaning för näringsliv och politiker*, R. H. Carlsson & M. Hallberg, SAF, 1994.
- *Sverige och världens möjligheter*, Tommy Hellström, Svenskt Näringsliv, 2006.
- *Sverige är ett tjänstesamhälle – vägen från jordbruksland till tjänsteekonomi*, Anders Johnson, Almega AB, 2003.
- *Tjänstesektorns möjligheter – Sverige behöver ett reformarbete för att underlätta tjänsteföretagandet*, Almega, 2006.
- *Vägar till nya jobb – program för en ny närings- och regionalutvecklingspolitik*, Landstingsorganisationen i Sverige, 2006.
- *Välfärdssamhället – Den nordiska modellen*, Peter Lodenius, Ny Tid, 2006.
- *Årsbok -06*, Nutek, 2006.
- *Ökat utrymme för tjänstesektorn i årets vårproposition*, Månadens konjunkturbild, Almega 2006.
- *Öppna för Sveriges framtid – Näringspolitiskt program 2006*, Almega, 2006.

Internet

- <http://www.attendo.se> 2006-06-08
- <http://www.cambio.se> 2006-05-18
- <http://www.capio.se> 2006-05-24
- <http://www.jusek.se> 2006-03-22
- <http://www.kvalitetsindex.se> 2006-06-08
- <http://www.norden.org> 2006-01-25
- <http://www.nutek.se> 2006-05-05-10
- <http://www.regeringen.se> 2006-04-22
- <http://www.riksdagen.se> 2006-04-10
- <http://www.scb.se> 2006-02-27
- <http://www.socialstyrelsen.se> 2006-06-05
- <http://www.skolverket.se> 2006-05-10
- <http://www.svensktnaringsliv.se> 2006-05-02
- <http://www.sverigeieuropa.se> 2006-03-20
- <http://www.ultra.se> 2006-06-02

Seminarier/workshops

- Hur ska framtidens yrkesutbildning se ut – Företagarna
- Flexicurity, kunskapsseminarium – TCO
- Om de nya förutsättningarna för näringslivets utveckling – Framtidens Näringsliv.
- Världens möjligheter i Västerås - Exportrådet

Undersökning

- *Framtidens jobb finns i Sveriges tjänsteföretag*, Temo, 2006
- *Svenska folkets förslag till nya jobb*, Temo, 2006
- *Välfärd och valfrihet mellan 9 och 12 maj*, Temo, 2005

Almega, tjänsteföretagens arbetsgivarorganisation, har cirka 8 600 medlemsföretag med sammanlagt 350 000 anställda inom ett 60-tal branscher inom den svenska service- och tjänstenäringen.